

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussäntöjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvallisuussopimuksen irtisanomiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussäntöjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvallisuussopimuksen irtisanomiseksi (HE 4/2023 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan ja puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 4/2023 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 1/2023 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kansallisen turvallisuusviranomaisen päällikkö Päivi Kaukoranta, ulkoministeriö
- turvallisuusjohtaja Kai Knape, puolustusministeriö
- ylitarkastaja Ville Jääskeläinen, suojelupoliisi
- erikoissuunnittelija, tietoturvallisuusjohtaja Pekka Ylitalo, Pääesikunta
- johtaja Johanna Erkkilä, Liikenne- ja viestintävirasto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussäännöt sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen ja turvallisuussäntöjen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Esityk-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2023 vp

sessä ehdotetaan myös, että eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi irtisanoo Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvaluossopimuksen.

Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehty tietoturvaluossopimus on osa Pohjois-Atlantin liiton (Nato) oikeudellisesti sitovaa sopimuskehikkoa, johon Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvien uusien jäsenmaiden edellytetään sitoutuvan. Sopimus sisältää Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä sovellettavat määräykset turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta ja turvaamisesta. Monenvälinen sopimus korvaa Suomen kahdenväliset tietoturvaluossopimukset Pohjois-Atlantin liiton kanssa.

Sopimus tietoturvaluossuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä on tehty Brysselissä 6.3.1997 ja se on tullut kansainvälisesti voimaan 16.8.1998. Sopimus tulee Suomen osalta voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä päivästä, kun Suomi tallettaa tietoturvaluossopimusta koskevan liittymiskirjansa Amerikan yhdysvaltojen hallituksen huostaan. Sopimuksen ja turvallisuusääntöjen voimaansaattamislaki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan. Laki Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvaluossopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain kumoamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun kyseisten sopimusten irtisanominen tulee voimaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Vuonna 1997 tehty Naton tietoturvaluossopimus sisältää Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä sovellettavat määräykset turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta ja turvaamisesta. Sopimusta sovelletaan Suomen ja Naton välillä vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon lisäksi sellaiseen jäsenvaltioiden välillä vaihdettavaan turvallisuusluokiteltuun tietoon, joka toimitetaan Naton ohjelman, hankkeen tai sopimuksen tueksi. Turvallisuusopimuksen määräykset koskevat henkilöstöturvallisuutta, tietoaineistoturvallisuutta, toimitilaturvallisuutta, viestintä- ja tietojärjestelmien turvallisuutta sekä yritysturvallisuutta. Sopimus ei aseta osapuolille velvoitteita luovuttaa turvallisuusluokiteltua tietoa. Naton kaikki nykyiset jäsenvaltiot ovat tietoturvaluossopimuksen osapuolia.

Hallintovaliokunnan (HaVL 4/2023 vp) ja puolustusvaliokunnan (PuVL 1/2023 vp) tavoin ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että tietoturvaluossopimus saatetaan voimaan mahdollisimman pian, jotta Suomi voi täysimääräisesti vastaanottaa Naton turvallisuusluokiteltua tietoa ja osallistua tiedonvaihtoa sisältävään jäsenvaltioiden väliseen yhteistyöhön. Valiokunta korostaa turvallisuusluokitellun tiedon suojaamisen ja turvaamisen keskeistä merkitystä toimivassa kansainvälisessä yhteistyössä.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2023 vp

Tietoturvaluussopimuksen keskeisenä lähtökohtana on, että sopimuksen osapuolet säilyttävät niille luovutetun tiedon turvallisuusluokituksen ja pyrkivät kaikin keinoin turvaamaan tietoa. Tietoa ei luovuteta kolmansille osapuolille ilman tiedon luovuttajan suostumusta.

Saadun selvityksen mukaan tietoturvaluussopimukseen liittyminen ei muuta merkittävästi nykytilannetta turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyn osalta. Suomi suojaa ja käsittelee turvallisuusluokiteltua tietoa jo nykyisin Naton sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti vuonna 1994 allekirjoitetun Suomen ja Naton välisen tietoturvaluussopimuksen ja sitä täydentävän, myöhemmin solmitun hallinnollisen pöytäkirjan perusteella. Nämä kahdenväliset järjestelyt on tarkoitus irtisanoa Suomen liityessä Naton monenväliseen tietoturvasopimukseen.

Merkittävin muutos turvallisuusluokitellun tiedon vaihtamisessa on se, että Naton tietoturvaluussopimukseen liittyminen mahdollistaa ylimmän COSMIC TOP SECRET -turvallisuusluokan tiedon saamisen. Lisäksi Nato-jäsenyyden myötä saatavan ja vaihdettavan tiedon määrä lisääntyy merkittävästi, ja nykyistä useammat valtionhallinnon viranomaiset tulevat saamaan ja käsittelemään Naton turvallisuusluokiteltua tietoa.

Naton turvallisuustoimisto tulee jatkossa tekemään Suomeen määrääjain turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseen tarkoitettujen turvallisuusjärjestelyjen tarkastuksia nykyisten tarkastusvierailujen sijaan. Suomen viranomaisten turvallisuusluokitellun tiedon suojaamisen menettelyt on Naton säännöllisillä tarkastusvierailuilla havaittu toimiviksi. Tietoturvaluussopimukseen liittyminen myös parantaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia osallistua hankintoihin ja tarjouskilpailuihin, jotka sisältävät Naton turvallisuusluokiteltua tietoa.

Resurssikysymykset

Hallituksen esityksessä todetaan Natoon liittymisen aiheuttavan kertaluonteisia lisäkustannuksia ja pysyviä kiinteitä kustannuksia muun muassa tietoturvaluussopimukseen ja toimitilaturvallisuuteen sekä järjestelmien tarkastus- ja hyväksyntätyöhön liittyen. Tietojenkäsittely-ympäristön jatkokehittämiskustannusten arvioidaan tällä hetkellä olevan noin 20 miljoonaa euroa vuosina 2023—2025. Kulut koostuvat henkilöstö-, laite- ja ohjelmistomenoista. Korkeaa turvallisuutta edellyttävän tietojenkäsittelyratkaisun jatkokehittämiselle on varattu rahoitus vuosien 2022 ja 2023 talousarvioissa. Lisäksi tietojenkäsittelytiloihin vaadittavat suojaukset tulevat aiheuttamaan uusia kustannuksia arviolta noin kuusi miljoonaa euroa, jotka kohdistuvat pääsääntöisesti vuokrauskustannuksiin. Tehtävät investoinnit tulevat aiheuttamaan noin kolmen miljoonan euron ylläpitokustannukset vuodesta 2026 lähtien.

Investointi- ja ylläpitorahoituksen lopullinen tarve tarkentuu suunnittelun ja toteutuksen edetessä. Välillisesti Nato-jäsenyydestä aiheutuvat tiloihin kohdistuvat kustannukset tarkentuvat vuoden 2023 aikana tehtävässä kartoituksessa. Jäsenyydestä aiheutuvat eri hallinnonalojen lisämäärärahatarpeet esitetään vuosittaisen julkisen talouden suunnitelman sekä talous- ja lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä niiden käyttötarkoituksen mukaisilta momenteilta.

Hallituksen esityksen mukaan tietoturvaluussopimus ei kuitenkaan suoranaisesti lisää valtion yhteisen korkeaa turvallisuutta edellyttävän tietojenkäsittely-ympäristön kustannuksia, koska vastaavat vaatimukset ovat olleet voimassa jo kumppanuusaikana.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2023 vp

Naton turvallisuusluokiteltujen tietojen määrä ja käsittelytarve laajenee Nato-jäsenyyden myötä nykyisten ulko- ja puolustushallintojen lisäksi merkittävästi muihin viranomaisiin sekä yrityksiin. Ulkoasiainvaliokunta pitää keskeisenä tärkeänä, että kaikkien viranomaistoimijoiden resurssit ovat uuden tietoturvasopimuksen vaatimalla tasolla. Hallintovaliokunnan lausunnossa on käsitelty tarkemmin resurssitarpeita sisäisen turvallisuuden toimijoiden kannalta sekä todettu, että neuvonta-, tarkastus- ja hyväksyntätöiden tehokas toteuttaminen edellyttävät pysyviä lisäresursointitarpeita Liikenne- ja viestintävirastossa (HaVL 4/2023 vp).

Eduskunnan tiedonsaantioikeus

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että hallituksen esitykseen sisältyy kirjaukset eduskunnan tiedonsaantioikeuden toteutumisen tärkeydestä Nato-asioissa. Naton asiakirjojen ollessa pääsääntöisesti turvaluokiteltuja on tärkeää, että esityksessä huomioidaan eduskunnan laaja tiedonsaantioikeus ja sen ulottuminen myös salassa pidettävään tietoon. On varmistettava, että toimiva tiedonkulku Nato-asioissa toteutuu kaikilla turvaluokittelutasoilla.

Valiokunta on käsitellyt eduskunnan tiedonsaantioikeutta tarkemmin Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksymistä käsitelleessä mietinnössään (UaVM 16/2022 vp). Valiokunta kiinnittää huomiota myös puolustusvaliokunnan lausunnossaan esiin nostamiin tärkeisiin huomioihin valtioneuvoston velvollisuudesta oma-aloitteisesti toimittaa eduskunnalle sen tarvitsemat tiedot ja toisaalta velvollisuudesta toimittaa eduskunnan pyytämät tiedot. On lisäksi eduskunnan yksinomaisessa toimivallassa arvioida, millaiset tiedot ovat tarpeellisia kulloinkin vireillä olevan asian käsittelyssä. Lisäksi tiedonsaantioikeus ei voi olla kiinni siitä, että valiokunnan puolelta osataan tehdä etukäteen oikeita kysymyksiä turvallisuuspolitiikasta, vaan valtioneuvoston pitää itse aktiivisesti täyttää tiedonantovelvoite. Erityisen tärkeää tämä on nyt, kun Suomi hakee Nato-maana omaa toimintalinjaansa liittokunnassa (PuVL 1/2023 vp).

Lopuksi

Naton tietoturvaluokitus sopimus on yksi niistä kuudesta sopimuksesta, joihin Suomi on sitoutunut liittymään 12 kuukauden sisällä Pohjois-Atlantin sopimusta koskevan Suomen liittymiskirjan tallettamisesta. Muut sopimukset ovat: sopimus Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta (Nato SOFA), pöytäkirja Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta (Pariisin pöytäkirja), sopimus teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin, sopimus puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi sekä Pohjois-Atlantin osapuolten välinen sopimus ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä. Nämä sopimukset tuodaan eduskunnan käsiteltäviksi erillisinä esityksinä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2023 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 4/2023 vp tarkoitetun sopimuksen ja sen nojalla annetut turvallisuussäännöt.

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 4/2023 vp tarkoitetun hallinnollisen järjestyksen sekä sopimuksen irtisanomisen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 4/2023 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 13.6.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Elina Valtonen kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Ben Zyskowitz kok
varajäsen Harry Harkimo liik

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala